

11. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал та ключові проблеми його реалізації // Аналітична доповідь центру Разумкова. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.uceps.org/additional/analytical_report_NSD55_ukr.pdf.

Маслак О.О., Дорошкевич К.О., Вороновская М.М. Факторы воздействия на инновационную деятельность промышленных предприятий

Рассмотрена инновационная деятельность промышленных предприятий, уточнена ее роль на современном этапе развития рыночных отношений. Исследованы и выделены, в зависимости от позитивного или негативного влияния на результирующий показатель, факторы влияния на инновационную деятельность. К факторам, которые влияют негативно, отнесены: технико-экономические, правовые, организационно-управленческие, социально-психологические факторы. Позитивными факторами влияния на инновационную деятельность определены глобализационные процессы, наличие инновационных исследовательских учреждений, существующие формы собственности, микросистема инновационной инфраструктуры и территориальный фактор.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационные процессы, промышленные предприятия, факторы влияния на инновационную деятельность.

Maslak O.O., Doroshkevich K.O., Voronovska M.M. Factors of influence are on innovative activity of industrial enterprises

Innovative activity of industrial enterprises is considered, her role is specified on the modern stage of development of market relations. The factors of influence are investigated on innovative activity, they are distinguished in dependence on positive or negative influence on innovative activity. To the factors which influence it is negatively taken: economical, legal, organizationally-administrative, psychological. On innovative activity the processes of globalization, presence of innovative research establishments, existent patterns of ownership, microsystem of innovative infrastructure and territorial factor, are certain the positive factors of influence.

Keywords: innovative activity, innovative processes, industrial enterprises, factors of influence on innovative activity.

УДК 657.6:339.17:658.016(477)

Асист. Н.В. Москаль¹ –
Львівський НУ ім. Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ КРИЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Дослідження аудиту кризових підприємств у наукових джерелах є недостатніми, проте на практиці такий аудит проводиться. Створення організаційного забезпечення аудиту кризових підприємств торгівлі є необхідною передумовою ефективності його проведення та оптимального задоволення інформаційних потреб користувачів аудиту. У роботі розглянуто істотні аспекти організації аудиту кризових підприємств торгівлі, зокрема особливості такого аудиту, його предмет, об'єкти та стадії.

Ключові слова: аудит, кризове підприємство, організаційне забезпечення аудиту, процедура банкрутства.

Актуальність теми. Підприємства, що перебуває у кризовому стані, є невід'ємною частиною ринкової економіки. З початком економічної кризи 2008 р. в Україні частка кризових підприємств зросла, про що свідчать статистичні дані. Заслугують на увагу кризові підприємства, які, відповідно до законодавства, зобов'язані проходити аудиторську перевірку (акціонерні това-

¹ Наук. керівник: доц. З.Л. Бандура, канд. екон. наук

ривства, фінансові установи, підприємства, що перебувають у процедурі банкрутства). Аудит кризових підприємств має місце в аудиторській практиці.

Аналіз структури аудиторських послуг, що надаються аудиторськими фірмами та аудиторами в Україні, свідчить про те, що аудитори не розглядають кризові підприємства як окремих об'єктів аудиту, а отже, не застосовують окремого організаційного забезпечення, яке враховувало б особливості такого аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи організації та методики аудиту загалом висвітлено у монографіях і посібниках О.А. Петрика, В.С. Рудницького, Н.І. Дорош, В.Ф. Усача, М.Т. Білухи. Більшість вітчизняних та зарубіжних науковців використовують термін "організація аудиту", але не подають його визначення. На думку М.Т. Білухи, організація аудиту – це сукупність визначених елементів, скерованих на раціональне виконання аудиторського процесу [1]. А.Д. Шеремет та В.П. Суйц окреслюють організацію аудиту як тривалу процедуру, що передбачає визначення стратегії аудиту, планування застосування цієї стратегії та контроль практичного проведення аудиту [2].

У вітчизняних наукових працях розроблено та запропоновано організаційне забезпечення аудиту підприємств відповідно до напрямків їх діяльності, наприклад для сільськогосподарських підприємств, банків, страхових організацій та ін., проте недостатньо уваги приділено аудиту кризових підприємств, який здійснюється за умови порушення принципу безперервності діяльності. Певною мірою висвітлено теоретичне обґрунтування для санаційного аудиту [3]. Щодо інших видів аудиту кризових підприємств належне організаційне забезпечення, яке дозволило б проводити такий аудит на практиці ефективніше, не розроблено.

Основні цілі дослідження:

- визначити інформаційні потреби користувачів аудиту кризових підприємств торгівлі;
- виділити основні характеристики діяльності торговельних підприємств, що впливають на організацію аудиту цих підприємств;
- окреслити особливості аудиту кризових підприємств торгівлі;
- визначити предмет та об'єкти аудиту кризових підприємств торгівлі;
- розглянути зміст основних стадій аудиту кризових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблення організаційного забезпечення аудиту кризових підприємств у цьому науковому дослідженні проведено на базі торговельних підприємств. На організацію аудиту істотно впливають специфічні інформаційні потреби користувачів такого аудиту та характеристики торговельних підприємств, які визначають особливості аудиту. Важливими елементами організації є предмет та об'єкти аудиту.

Доцільність аудиту кризового підприємства обумовлюється можливістю аудитора забезпечити основні інформаційні потреби зацікавлених осіб (власників та керівництва, кредиторів, інвесторів, арбітражних керівників і господарського суду у випадку порушення справи про банкрутство). Можемо виділити такі інформаційні потреби:

1. Оцінка реального фінансового стану. Така оцінка може бути здійснена за умови наявності достовірної та повної інформації. Тому виникає потреба в перевірці достовірності обліку та звітності, ефективності функціонування обліково-аналітичної та управлінської систем. Проведення аудиту дає змогу оцінити облікову та звітну інформацію, а також реальний фі-

нансовий стан. Підтвердження аудитором достовірності обліку та звітності кризового підприємства підвищує довіру інвесторів, позитивно впливає на можливість отримання фінансової допомоги для проведення санаційних заходів.

2. Оцінка величини та документального підтвердження кредиторської заборгованості. Кризове підприємство не має достатньо ліквідних активів для погашення термінових зобов'язань. Несвоєчасна сплата заборгованості призводить до нарахування штрафів, пені та інших фінансових санкцій, ведення претензійно-позовної роботи з боку кредиторів. Деякі вимоги кредиторів можуть бути безпідставними. Тому виникає потреба компетентної перевірки сум кредиторської заборгованості та фінансових санкцій, яка може бути здійснена аудитором.
3. Оцінка санаційної спроможності та обґрунтованості плану санації. Основною метою підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, є покращення фінансового стану. Для цього необхідно розробити та впровадити відповідні санаційні заходи. На етапі складання плану санації аудитор може провести аналіз внутрішніх резервів підприємства, запропонувати шляхи подолання фінансової кризи, способи оптимізації обліково-аналітичної системи. Коли план санації складено, аудитор може дати експертну оцінку його обґрунтованості та дієвості.
4. Оцінка ефективності та відповідності законодавству процедури банкрутства. В Україні процедура банкрутства є досить тривалою та складною. Від обґрунтованості її здійснення значною мірою залежить можливість фінансового оздоровлення підприємства та повнота задоволення вимог кредиторів. Аудитор може здійснити перевірку як окремого етапу процедури банкрутства (санації, ліквідації), так і всієї процедури.

На організацію аудиту торговельних підприємств істотно впливають специфічні характеристики торговельних операцій, до яких можна віднести:

- масовість, регулярність операцій, значні обсяги товарно-грошових потоків;
- доступ до матеріальних і грошових ресурсів значної кількості фізичних осіб, що істотно ускладнює організацію матеріальної відповідальності та внутрішнього контролю;
- різноманітні напрямки торговельних операцій за джерелами надходження та вибуття товарів (придбання та реалізація юридичним та фізичним особам, за готівку та з безготівковим розрахунком, внутрішнє переміщення, втрати товарів);
- характер угод купівлі-продажу (придбання товарів у населення за готівку, на умовах комісії, продаж товарів через контрольно-касові апарати, в кредит, повернення товарів);
- особливості процесу ціноутворення (наявність товарів з регульованими межами торгових націнок, застосування знижок для покупців, зміни націнок залежно від часу реалізації товарів, сезонних перецінок товарів) [4].

Специфічні інформаційні потреби користувачів аудиту кризових підприємств та характеристики торговельних операцій зумовлюють певні особливості аудиту таких підприємств:

- аудит повинен передбачати визначення достовірності оцінки усіх істотних активів і зобов'язань підприємства із врахуванням порушення принципу безперервності діяльності.
- значний рівень аудиторського ризику потребує розширення обсягу аудиторських процедур.

- наявність не сплаченої своєчасно кредиторської заборгованості або висока імовірність несвоєчасної її сплати у близькому майбутньому зумовлює необхідність підтвердження зобов'язань підприємства.
- окрім судження аудитора щодо достовірності фінансової звітності, аудиторський висновок повинен містити оцінку можливості подолання кризового стану.

Важливими елементами організації аудиту кризових підприємств торгівлі є предмет та об'єкти аудиту. У наукових джерелах, що стосуються теорії аудиту, немає єдиного підходу до визначення предмета та об'єктів аудиту. На думку В.С. Рудницького, предмет аудиту – це інформація про факти (явища і процеси) господарської діяльності суб'єкта аудиторського контролю, яка відображена в системі бухгалтерського обліку та інших джерелах інформаційної системи і підлягає кількісній і вартісній оцінці. У загальному теоретичному плані, предмет аудиту – це сукупність об'єктів аудиторського контролю, він змінюється залежно від зміни об'єктів аудиту [5]. Ми погоджуємося з цією думкою та пропонуємо визначити предмет аудиту залежно від його об'єктів.

Предметом аудиту кризового підприємства торгівлі може бути: фінансова звітність, фінансовий стан підприємства, санаційна спроможність, зобов'язання, процедура банкрутства. Об'єкт аудиту – це інформація про окремі або взаємопов'язані факти (явища або процеси) господарської діяльності суб'єкта господарського контролю, яка відображена в системі бухгалтерського обліку та інших джерелах інформаційної системи та підлягає кількісній і вартісній оцінці [5].

Визначимо об'єкти аудиту відповідно до конкретного предмета аудиту. Для предмета "фінансова звітність" об'єктом аудиту буде інформація про діяльність обліково-аналітичної та контрольної систем підприємства, інформація бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Для предмета "фінансовий стан" об'єктом буде інформація фінансової звітності, аналітична інформація щодо термінів погашення зобов'язань та термінів отримання дебіторської заборгованості, інформація щодо конкурентних переваг та місця підприємства на ринку. Для предмета "санаційна спроможність" об'єктом буде інформація про діяльність обліково-аналітичної, контрольної та управлінської систем підприємства, інформація бухгалтерського обліку та фінансової звітності, інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість, терміни та умови розрахунків, технічна та технологічна характеристика основних засобів та продукції підприємства, інформація щодо конкурентних переваг та місця підприємства на ринку. Для предмета "зобов'язання" об'єктом буде документальне підтвердження зобов'язань, інформація аналітичного та синтетичного обліку зобов'язань, інформація про терміни та умови розрахунків. Для предмета "процедура банкрутства" об'єктом буде інформація про активи та зобов'язання підприємства, виявлені та оцінені під час процедури банкрутства, інформація бухгалтерського обліку та фінансової звітності, звіти арбітражного керівника про здійснення процедури банкрутства, план санації та порядок задоволення вимог кредиторів, ліквідаційний баланс.

Організація аудиту кризових підприємств торгівлі повинна охоплювати усі стадії аудиторського процесу. Більшість науковців виділяють три стадії аудиту – початкову, дослідну та завершальну.

Організація початкової стадії аудиту передбачає пошук оптимальних шляхів виконання завдань аудиту, результатом організації є вибір конкретної методики виконання цих завдань. Для ефективного збирання інформації про підприємство доцільно застосовувати типову програму ознайомлення з діяльністю клієнта. На нашу думку, ця програма повинна містити такі питання: як керівництво клієнта оцінює фінансовий стан; чи отримувало підприємство збитки від господарської діяльності за минулий рік, попередні періоди; чи баланс підприємства є ліквідним, які тенденції зміни ліквідності балансу; чи існує не сплачена своєчасно заборгованість, який розмір не сплаченої заборгованості; чи існують підстави для порушення судом справи про банкрутство.

У випадку, коли аудитор отримує від керівництва інформацію про кризовий стан підприємства чи самостійно робить таке припущення, аудитор повинен здійснити оцінку фінансового стану. Оцінка фінансового стану та ідентифікація фінансової кризи є специфічним завданням аудиту. Діагностика безперервності діяльності є обов'язковим елементом початкової стадії аудиту, вона відображає здатність підприємства продовжувати свою господарську діяльність та враховує такі чинники, як наявність значних конкурентних переваг підприємства, зацікавлених інвесторів, дієвого плану фінансового оздоровлення.

Дослідна стадія аудиту передбачає збір, реєстрацію та оцінку певної кількості фактів з метою підтвердження достовірності даних стосовно окремих об'єктів аудиту та фінансової звітності загалом. На дослідній стадії організація аудиту полягає у розробленні стандартизованих форм робочих документів, що містять належним чином підібрані аудиторські процедури отримання достатніх та належних аудиторських доказів відповідно до об'єктів аудиту.

Завершальна стадія передбачає узагальнення результатів аудиту та формування висновків аудитора. Можемо виокремити такі завдання завершальної стадії аудиту кризового підприємства торгівлі: оцінка невіправлених помилок та порушень; аналіз фінансового стану кризового підприємства; оцінка санаційної спроможності; узагальнення результатів аудиту та формування висновків.

Аналіз фінансового стану та оцінка санаційної спроможності є специфічним завданням завершальної стадії. Оцінка аудитором реального фінансового стану кризового підприємства, на наш погляд, важлива для зацікавлених користувачів: кредиторів, потенційних інвесторів, власників. Такі обставини, як виникнення і розвиток кризового стану та зацікавленість керівництва підприємства у приховуванні глибини і наслідків фінансової кризи зумовлюють сумніви щодо реальності оцінки самим підприємством свого реального фінансового стану. При цьому аудитор виступає незалежною та компетентною особою, здатною на підставі попередньо перевіреної фінансової звітності оцінити фінансовий стан кризового підприємства.

Оцінюючи санаційну спроможність, аудитор повинен сформулювати свою думку стосовно наявності необхідних передумов для подолання кризового стану. Аудитор не може цілком достовірно передбачити успішне запровадження санаційних заходів, оскільки вони стосуються майбутнього та обумовлюються багатьма чинниками. Аудитор може лише висловити свою незалежну думку стосовно цього питання.

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки. Дослідження організації аудиту кризових підприємств у наукових джерелах практично відсутні, поряд із

цим, на практиці такий аудит проводиться. Створення організаційного забезпечення аудиту кризових підприємств торгівлі є необхідною передумовою ефективності його проведення та оптимального задоволення інформаційних потреб користувачів аудиту. Підвищити якість аудиту кризових підприємств торгівлі, на нашу думку, можна шляхом розроблення та затвердження на загальнодержавному рівні методичних рекомендацій щодо аудиту кризових підприємств, продовження теоретичних досліджень у цьому напрямку та створення аудиторськими фірмами на їх основі внутрішніх стандартів такого аудиту.

Література

1. Белуха Н.Т. Аудит : учебник / Белуха Н.Т. – К. : Вид-во "Знання", КОО, 2000. – С. 50.
2. Шеремет А.Д. Аудит : учебник / Шеремет А.Д., Суйц В.П. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 2006. – С. 173, 218.
3. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібн. / О.О. Терещенко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – С. 75.
4. Суворова С.П. Подтверждающий аудит: принципы и методические подходы / С.П. Суворова, М.Е. Ханенко // Аудиторские ведомости. – 2008. – № 2. – С. 35-45.
5. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту / В.С. Рудницький. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 1998. – С. 29-30.

Москаль Н.В. Организация аудита кризисных предприятий торговли

Исследование аудита кризисных предприятий в научных источниках недостаточно, однако на практике такой аудит осуществляется. Создание организационного обеспечения аудита кризисных предприятий торговли является необходимым условием эффективности его проведения и оптимального удовлетворения информационных потребностей пользователей аудита. В работе рассмотрены существенные аспекты организации аудита кризисных предприятий торговли, в частности особенности такого аудита, его предмет, объекты и стадии.

Ключевые слова: аудит, кризисное предприятие, организационное обеспечение аудита, процедура банкротства.

Moskal N.V. The organization for auditing of trading enterprises, which are in crisis

Issues of audit of companies, which are in crisis, in the scientific sources are not enough studied, however, in practice such an audit is implemented. Creating organizational providing audit trading enterprises, which are in crisis, is a necessary precondition for its efficiency and best of providing information needs of users of the audit. The article considered significant aspects of auditing trading enterprises, which are in crisis, in particular, features of the audit, its subject, objects, and stages.

Keywords: audit, crisis enterprise, organizational support for auditing, bankruptcy.

УДК 230.3423:336

Доц. О.Ю. Носов, д-р екон. наук – Львівська КА

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проаналізовано основні етапи розвитку державного регулювання грошової системи України. Виокремлено особливості державного регулювання грошових систем на кожному етапі його розвитку та в умовах поглибленої трансформації економіки України. Досліджено особливості державного регулювання грошової системи в кризовий та післякризовий періоди.

Ключові слова: грошові системи, державне регулювання, антикризове та післякризове регулювання.